

Projektas APRICOT:

Mokomės būti ir (su)gyventi besikeičiančiame laike: dėmesingos tėvystės ugdymo programa

Medijų raštingumo metodologija ir medžiaga tėvams (seneliams)

Moralinės dilemos šiuolaikiniame pasaulyje

Europos Komisijos parama šio leidinio rengimui nereiškia pritarimo jo turiniui, kuriame pateikiama autorių nuomonė, todėl Europos Komisija negali būti laikoma atsakinga už informaciją panaudotą šiame leidinyje.

Šį intelektualinį produktą sumanė ir parengė strateginių partnerysčių projekto APRICOT komanda.

Projekto koordinatorius – VšĮ *Šiuolaikinių didaktikų centras* (Lietuva)

Projekto partneriai:

Apricot Training Management Ltd. (Jungtinė Karalystė)

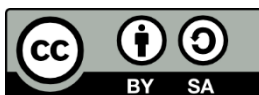
ItF Institut Kassel e.V. – Frauencomputerschule (Vokietija)

Planeta Ciencias (Ispanija)

Redakcijos koordinatorė: Daiva Penkauskienė

Rengėjai: Hilary Hale, Beate Hedrich, Betül Sahin, Alejandra Goded, Anca Dudau, Daiva Penkauskienė

Redakcinė kolegija: Sophy Hale, Seda Gürcan, Konrad Schmidt, Cihan Sahin, Josafat Gonzalez Rodriguez, Roc Marti Valls, Virgita Valiūnaitė

Šis darbas yra licencijuotas Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 tarptautine licencija. Norėdami peržiūrėti šios licencijos sąlygas, apsilankykite

<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/> arba siųskite laišką Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, JAV.

Metai, mėnuo: 2021 lapkritis

TURINYS

4	Moralinės dilemos šiuolaikiniame pasaulyje.....	2
4.1	Įvadas į temą	2
4.2	Veikla 1: Teisingi asmeniniai, tarpasmeniniai ir socialiniai sprendimai.....	2
4.3	Veikla 2: Išvaizdos/ įvaizdžio visuomenė.....	7
4.4	Veikla 3: Skaitmeninės kultūros formuojami sektini pavyzdžiai.....	13
	Priedas: trumpametražis filmas „Zuikis“	18

4 Moralinės dilemos šiuolaikiniame pasaulyje

4.1 Įvadas į temą

Kasdien mūsų vaikai susiduria su daugybe klausimų, į kuriuos reikia atsakyti, su situacijomis, kuriose reikia pasirinkti. Tai gali būti ypač sunku, kai kalbama apie sudėtingus, painius dalykus arba moralinius pasirinkimus. Tėvai gali padėti vaikams rasti tinkamus sprendimus. Šiame skyriuje pateikiame keletą pavyzdžių, kaip aptarti moralines dilemas.

4.2 Veikla 1: Teisingi asmeniniai, tarpasmeniniai ir socialiniai sprendimai

Aprašymas

Tėvai/ seneliai gali pasinaudoti galimybe aptarti sudėtingesnius klausimus, kartu su vaiku žiūrėdami filmą (dokumentinį, animacinį ar vaidybinį). Filmo pasirinkimas priklauso nuo vaiko amžiaus, pomėgių ir konkrečios situacijos.

Pateikiame gaires, kaip aptarti atsakingo pasirinkimo temą, žiūrint trumpametražį Pepe Danquart filmą „Zuikis“ (*Schwarzfahrer / Black rider*).

Taip pat siūlome pažiūrėti mini novelę iš ciklo „Visi nematomi vaikai“, tokius gerai žinomus filmus kaip „Babelis“ (*Babel*), „Viešbutis Ruanda“ (*Hotel Rwanda*), „Firma“ (*The Firm*) ir panašius, kurie sukuria erdvę diskusijoms apie asmeninę, tarpasmeninę ir socialinę atsakomybę, teisingus sprendimus.

Amžius

Šį filmą rekomenduojama žiūrėti ir aptarti su vaikais, kurių amžius 12+ m.

Mokymosi tikslai

- Ugdyti kritinės analizės įgūdžius – atidų ir dėmesingą žiūrėjimą, pastabumą detalėms ir kt.
- Ugdyti kritinio klausinėjimo įgūdžius – kelti įvairaus sudėtingumo atvirus klausimus.
- Ugdyti kritinio interpretavimo įgūdžius – interpretuoti turinį/ siužetą remiantis faktais/ įrodymais.
- Ugdyti sintezės įgūdžius – kurti sąsajas tarp skirtingų turinio/ siužeto dalių; susieti asmenų/ tarpasmeninę ir socialinę atsakomybę.
- Ugdyti kritinio vertinimo ir refleksijos įgūdžius – priimti savarankiškus ir pagrįstus sprendimus.

Pasiruošimas veiklai

- Prieš žiūrėdami filmą su vaikais, tėvai/ seneliai turėtų pažiūrėti jį patys ir pasiruošti užduoti bei aptarti svarbius klausimus.
- Klausimų sudėtingumas priklauso nuo vaiko amžiaus ir individualaus pasirengimo suprasti bei interpretuoti siužetą.
- Tėvai/ seneliai turi pasirinkti tinkamiausią laiką tokiai veiklai. Pavyzdžiui, panaudoti ją kaip papildomą medžiagą rengiant mokyklos projektus, analizuojant etniškumo ir globalizacijos, pykčio ir neapykantos, tolerancijos ir netolerancijos temas ir pan. Arba, kai atsiranda poreikis, pasinaudoti progomis aptarti asmeninės atsakomybės socialinėje aplinkoje klausimą.
- Filmų trukmė 10 minučių. Tėvai/ seneliai gali nuspręsti žiūrėti visą filmą iš karto arba žiūrėti atskiromis dalimis, sustojant diskutuoti. Pasirinkimas priklauso nuo tokių veiksnių kaip vaikų gebėjimas sutelkti dėmesį, turimas laikas diskusijoms ir kt. Žemiau pateikiame nuosekliai 2-ojo varianto instrukcijas.

Veikla pažingsniui

Norint sukelti susidomėjimą filmu, patartina pradėti nuo spėlio „apie ką bus filmas?“. Galima naudoti kelis raktinius žodžius, pvz., *Berlynas, tramvajus, sena ponija*. Kaip stimulus pradinei diskusijai, gali būti panaudotas ir kitas vaizdas iš filmo.

danquart.de

- Skirkite 3–5 minutes, kad pasidalintumėte įvairiais galimais filmo siužeto scenarijais. Pasitelkite vaizduotę!
- Prieš pradėdami žiūrėti 1-ąją dalį, paprašykite vaikų būti dėmesingais ir stebėti skirtingus veikėjus – kas jie tokie; kaip jie atrodo; ką jie daro?

Rekomenduojamos pauzės ir klausimai diskusijoms

1-a dalis: 0:00-2:17

1-a pauzė:

- Ką pastebėjote?
- Kas patraukė jūsų dėmesį? Kodėl?
- Kas buvo keista ir/ ar neįprasta? Kodėl?
- Kas bus toliau?

2-a dalis: 2:18-5:03

2-a pauzė:

- Kas patraukė jūsų dėmesį? Kodėl?
- Ką manote apie senąją poniją?
- Ką manote apie keleivius?
- Kaip jie elgiasi? Kodėl jie elgiasi taip...
- Kas bus toliau?

Veikla pažingsniui

3-ia dalis: 5:04-7:30

3-ia pauzė:

- Kas nutiko šioje dalyje?
- Kas patraukė jūsų dėmesį? Kodėl?
- Ką manote apie jauną tamsiaodį?
- Ar pastebėjote pasikeitimus keleivių elgesyje? Kokius konkrečiai?
- Ką manote apie garsą ir muziką šioje dalyje? Ką tai reiškia?
- Kas bus toliau?

4-a dalis: 7:31- 9:59

Paskutinė pauzė:

- Ką manote apie situacijos atomazgą?
- Ar tai teisinga, sąžininga/ neteisinga, nesąžininga? Kam?
- Ką manote apie asmeninį sprendimą nesikišti/ tylėti?
- Kokiu pagrindu vyksta tarpasmeninis konfliktas?
- Ką manote apie šią mažą tramvajaus bendruomenę? Kaip galėtum ją pavadinti?
- Kas buvo „zuikis“?
- Ar siužetas buvo labai toli nuo to/ arti to, ką galvojote iš pradžių?
- Ko norėtumėte paklausti filmo režisieriaus?

Tolesnė diskusija

- Ko išmokote?
- Ką jums reiškia ši istorija?

Abejonės, kurios gali kilti

Ar diskusijos nebus per trumpos ar per paviršutiniškos? – Pradžioje jos tikrai gali būti trumpos ir nelabai gilios. Nesijaudinkite! Vaikai (ir jūs!) turi įgyti tokių diskusijų patirties. Tai gali būti ir šiek tiek chaotiška – sunku išlaikyti sklandžią eigą. Kuo daugiau praktikuositės, tuo sklandžiau pavyks.

Kur sustoti ir kiek kartų? – Pauzės neturi būti per toli arba per arti viena kitos. Kiekviena pauzė turi būti logiškame taške – kur kažkas baigiasi ir (arba) tikimasi, kad prasidės kažkas naujo.

Ar visos vaikų mintys ir idėjos yra priimtinos? – Taip, net jei jos nelabai aiškiai išreikštos ar pagrįstos. Tai gera proga mokytis reikšti mintis ir jas paremti įrodymais.

O jei filmą žiūri įvairaus amžiaus vaikai? – Tai puiki galimybė mokytis šeimai! Mažesni vaikai mokysis iš vyresniųjų. Kartais maži vaikai pastebės mažas, bet svarbias smulkmenas ir užduos netikėtų klausimų. Puiku, jei į diskusiją įtrauksite ir vyresnio amžiaus šeimos narius.

Ar taip galima analizuoti visus filmus? – Tuos, kurie turi gerų idėjų, yra dinamiški, kelia ir provokuoja diskusijas.

Klausimai refleksijai, į(si)vertinimui ir išvadoms

- Kaip manote, ko išmoko jūsų vaikai?
- Ko išmokote jūs?
- Kas buvo sunkiausia?
- Ką kitą kartą darytumėte kitaip?

Rekomendacijos, kaip pritaikyti veiklą skirtingo amžiaus vaikams

- Pradinukams (iki 10 m.) – naudokite trumpą animaciją, vaikiškus filmukus; kelkite mažiau klausimų, suteikite daugiau erdvės laisvam pokalbiui.
- 15-18 metų – aptardami filmą, istoriją, įvykį naudokite atvirus klausimus. Žiūrėdami filmą galbūt nedarykite pauzių.

Taip pat rekomenduojame:

Rekomendacijos, kaip pritaikyti veiklą skirtingo amžiaus vaikams

- 10-14 m. vaikams – mini istoriją iš ciklo „Visi nematomi vaikai“ (*All the Invisible Children*).
- 15-18 m. vaikams – gerai žinomus filmus „Babelis“ (*Babel*), „Viešbutis Ruanda“ (*Hotel Rwanda*), „Firma“ (*The Firm*) ir pan., sukuriančius erdvę diskusijoms apie asmeninę, tarpasmeninę ir socialinę atsakomybę, teisingus/ sąžiningus sprendimus.

Visais atvejais rekomenduojama remtis ir asmenine patirtimi.

Nuorodos

Trumpametražio filmo „Zuikis“ (*Schwarzfahrer/ The Balck Rider*) nuorodos

- Originalo kalba (vokiečių):
<https://www.youtube.com/watch?v=nWnSv0MMTns>
- Su angliškais subtitrais:
<https://www.youtube.com/watch?v=XFQXcv1k9OM&t=30s>
- Su ispaniškai subtitrais:
<https://www.youtube.com/watch?v=QCuKG-jZDoY>
- Lietuviškas tekstas – priede
naudojimui žiūrint filmą su angliškais subtitrais:
<https://www.youtube.com/watch?v=XFQXcv1k9OM&t=30s>

4.3 Veikla 2: Išvaizdos/ įvaizdžio visuomenė

Įvadas į temę

Dažnai sakoma, kad mūsų visuomenė yra paremta išvaizda ar įvaizdžiu. Daugelis žmonių stengiasi patenkinti tam tikrus visuomenėje priimtus fizinius ar elgesio standartus, nes nenori išsiskirti iš minios, siekia pripažinimo. Tai ypač aktualu vaikams ir paaugliams, todėl būtent jie yra pažeidžiamiausi.

Tėvai/ seneliai gali padėti vaikams suprasti tikrąją patarlės „Nespręsk apie knygą iš jos viršelio“ prasmę. Jie gali naudoti įvairius teigiamus pavyzdžius, kad parodytų, jog žmogaus išorė/ išvaizda nedaro jo „geresniu“ ar „blogesniu“ už bet kurį kitą.

Šiame skyriuje pateikiame pavyzdį, kaip įvaizdžio ir išvaizdos klausimą aptarti su jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikais.

Aprašymas

Tėvai/ seneliai raginami diskutuoti šia tema, kartu su vaikais skaitant istorijas bet kuriuo patogiu metu (ne tik prieš miegą).

Pateikiame gaires, kaip aptarti temą remiantis Bruno Ferrero apysaka „Juodoji avis“.

Amžius

Istoriją galima aptarti su 6-10 m. vaikais. Amžiaus diapazonas gali skirtis priklausomai nuo vaikų brandos ir pasirengimo aptarti tokius klausimus.

Mokymosi tikslai

- Ugdyti kritinės analizės įgūdžius – atidų ir dėmesingą skaitymą, pastabumą detalėms ir kt.
- Ugdyti kritinio klausinėjimo įgūdžius – kelti įvairaus sudėtingumo atvirus klausimus.
- Ugdyti kritinio interpretavimo įgūdžius – interpretuoti turinį/ siužetą, remiantis faktais/ įrodymais.
- Ugdyti sintezės įgūdžius – kurti sąsajas tarp skirtingų turinio/ siužeto dalių; susieti asmeninę/ tarpasmeninę atsakomybę ir socialinę atsakomybę
- Ugdyti kritinio vertinimo ir refleksijos įgūdžius – priimti savarankiškus ir pagrįstus sprendimus.

Pasiruošimas veiklai

- Prieš skaitydami su vaikais, tėvai/ seneliai pirmiausia turėtų patys perskaityti istoriją ir pasiruošti užduoti bei aptarti svarbius klausimus.
- Klausimų sudėtingumas priklauso nuo vaiko amžiaus ir individualaus pasirėngimo suprasti bei interpretuoti siužetą.
- Tėvai/ seneliai turi pasirinkti tinkamiausią laiką tokiai veiklai. Pavyzdžiui, po (arba prieš) mokyklos ar bendruomenės renginio.
- Tėvai/ seneliai gali nuspręsti perskaityti visą istoriją vienu kartu arba atskiromis dalimis, sustodami diskusijoms. Pasirinkimas priklauso nuo tokių veiksnių kaip vaikų gebėjimas sutelkti dėmesį, turimas laikas diskusijoms ir kt. Žemiau pateikiame nuoseklias antrojo varianto instrukcijas.

Veikla pažingsniui

Norint sukelti susidomėjimą istorija, patartina pradėti nuo spėlioimo „apie ką bus pasakojimas?“. Galima naudoti kelis raktinius žodžius, pvz., *juoda avis, kelionė, bandos*.

Pirmas klausimas: apie ką, jūsų manymu, bus istorija?

Skirkite šiek tiek laiko pasidalyti skirtingais scenarijais apie galimą istorijos siužetą. Ir kelkite susidomėjimą, kurkite intrigą! Pradėkite skaityti.

Pirma dalis:

Gyveno sykį juoda avis. Visos kitos avys bandoje buvo baltos. Jos bjaurėjosi juodąja avimi ir ją užgauliojo. Kai ją pamatydavo piktai subliaudavo:

Eik šalin nuo mūsų, tu nenormali, gamtos klaida.

Jas apimdavo piktdžiuga, kad priversdavo ją ašaroti. Ypač Belinda, stora balta avis, niekšingai su ja elgėsi. Ji buvo bandos vyresnioji. Visos kitos avys visada sekdamo jai iš paskos. Ir darydavo tai, ką darydavo ji.

1-a pauzė:

Kaip įsivaizduoji bandą? Prašau, apibūdink.

Kaip apibūdintum Belindą kaip lyderę?

Ką tau reiškia būti lyderiu?

Kaip manai, kas bus toliau?

Veikla pažingsniui

Antra dalis:

Juoda avis liūdėjo. Ji būtų norėjusi būti tokia kaip visos. Tačiau negalėjo paslėpti juodo savo plauko spalvos. Kartais bandydavo pabėgti ir pasislėpti. Tačiau vėl sugrįždavo, nes nemokėjo viena gyventi.

2-a pauzė:

Ką reiškia būti panašiam į kitus?

Kiek žmogus yra laisvas būti skirtingu/ kitokiu, unikaliu?

Kaip manai, kas bus toliau?

Trečia dalis:

Belinda buvo tvirta ir išpuikusi. Ji nusprendė leistis į kelionę pažinti pasaulio. Neilgai trukus priėjo naujas ganyklas. Sutikusi naują, nepažįstamą bandą ji atsistodavo vidury ir girdavosi:

- Savo bandoje esu vadė. Visos manęs klauso. Tai aš nusprendžiu, ką reikia daryti.

Vieną dieną Belinda sutiko didžiulę, labai neįprastą bandą. Visos avys buvo juodos. Iš pradžių Belinda sustojo it mietą prarijusi, po to ėmė kikenti. Siūbuodama klubais lyg manekenė, įsitikinusi savo pačios ir nuostabaus balto plauko grožiu, žengė prie bandos.

3-ia pauzė:

Ką gali pasakyti apie Belindą? Ką naujo apie ją sužinojai?

Kaip manai, kas bus toliau?

Ketvirta dalis:

Tačiau visa banda pratrūko garsiu pašaipiu juoku. Belindai nė nespėjus subliauti iš nustebimo, viena juoda avis, drūta ir tvirta kaip ji, žingtelėjo į priekį ir grėsmingu balsu sušuko:

- Ar esate matę ką juokingesnio? Nuplėšime nuo tavęs tą siaubingą vilną ir tada pamatysime, kokios tu esi iš tikrųjų spalvos.

Visa banda skaniai kvatojosi. Belinda apsisuko ir puolė taip greitai bėgti, kaip dar nebuvo bėgusi niekada gyvenime.

4-a pauzė:

Veikla pažingsniui

Kaip apibūdintum Belindos sutiktą bandą? Palygink savo viziją su vizija apie pirmąją bandą. Ar jos skiriasi ar panašios? Kaip?

Kaip manai, kas bus toliau?

Penkta dalis:

Nubėgusi gerą kelią nuo juodųjų avių ganyklos, pasiekė didelę tvorą, už kurios išvydo kitą, labai skaitlingą bandą. Tokios bandos dar nebuvo mačiusi. Joje buvo baltų, juodų, rusvų, dėmėtų ir net pusiau juodų, pusiau baltų avių. Praradusi savo nutrūktgalvišką pasitikėjimą savimi, sustojo, sutrikusi ir atsargi. Ėmė svarstyti: "Kažin, kaip čia su manimi elgsis..."

5-a pauzė:

Kaip ši nauja banda elgsis su Belinda?

Kaip manai, kas bus toliau?

Paskutinė dalis:

Avys ją pastebėjo ir širdingai jos paklausė:

- Iš kur atvyksti?

- Iš kitos šio kalno pusės, - atsakė Belinda.

Prie jos ėmė artintis viena juoda avis. Belinda išsigandusi jau norėjo sprukti, tačiau juoda avis jai tarė:

- Nebijok, lik pas mus, kiek tik nori. Čia daug gardžios žolės. Mes visus svetingai priimame. Toje bandoje Belinda liko dvi dienas. Po to nusprendė grįžti namo. Prieš atsisveikindama pasakė:

- Jūs esate pati nuostabiausia banda pasaulyje. Priimate ir gerbiate visų spalvų avis. Mūsų bandoje tėra viena juoda avelė.

Paskutinė pauzė:

Tekste skaitėme apie tris skirtingas avių bandas. Palygink šias situacijas su realiu gyvenimu.

Ar kada nors buvai tokiose „skirtingų bandų“ situacijose? Ką tai reiškia realiame gyvenime?

Tolesnė diskusija

Ką Belinda sužinojo apie gyvenimą keliaudama? Pagrįsk, prašau, savo atsakymą?

Veikla pažingsniui

Ko išmokai?
Ką tau reiškia ši istorija?

Abejonės, kurios gali kilti

Kaip pavyks? Ar bus įdomu vaikams? – Pačioje pradžioje eiga gali būti chaotiška. Nesijaudinkite! Vaikai (ir jūs!) turi pasisemti tokių diskusijų patirties. Viskas pagerės, kai daugiau praktikuosite šią veiklą.

Kur sustoti ir kiek kartų? – Pauszės neturi būti per toli arba per arti viena kitos. Visi sustojimai turi būti logiški – kažkas baigiasi ir/ arba tikimasi, kad prasidės kažkas naujo. Jei pauszės jums neatrodo prasmingos (arba nesijaučiate patogiai tai darydami), perskaitykite visą istoriją.

O jei istorija skaitoma įvairaus amžiaus vaikams? – Tai gera galimybė mokytis šeimoje! Vaikai mokysis vieni iš kitų. Kviečiame į diskusiją įtraukti ir vyresnio amžiaus šeimos narius.

Ar visas istorijas galima taip/ panašiai analizuoti? – Tos istorijos, kurios turi naudingų idėjų, dinamikos, kelia ir provokuoja diskusijas.

Klausimai refleksijai, į(si)vertinimui ir išvadoms

- Kaip manote, ko išmoko jūsų vaikai?
- Ko išmokote jūs?
- Kas buvo sunkiausia?
- Ką kitą kartą darytumėte kitaip?

Rekomendacijos, kaip pritaikyti veiklą skirtingo amžiaus vaikams

Mažesniems vaikams (darželinukams, prieš mokyklinukams) – naudokite pasakas, užduokite mažiau klausimų, skirkite daugiau erdvės laisvam pokalbiui. Jei skaitote/

Rekomendacijos, kaip pritaikyti veiklą skirtingo amžiaus vaikams

pasakojate istoriją „Juodoji avis“, paprašykite vaikų nupiešti veikėjus, ypač spalvingą kaimenę.

10-14 m. – rinkitės filmus ir/ ar realaus gyvenimo įvykius, kuriuos aptarsite, užduodami atvirus klausimus.

Visais atvejais rekomenduojama remtis asmenine patirtimi.

Šaltiniai

365 trumpi pasakojimai sielai, Bruno Ferrero (2009)/ *365 short stories for the soul*, Bruno Ferrero. Vilnius, Katalikų pasaulio leidiniai.

4.4 Veikla 3: Skaitmeninės kultūros formuojami sektini pavyzdžiai

Įvadas į potemę

Mus visus veikia skaitmeninė kultūra, kurios dalimi esame. Nuo ankstyvos vaikystės stebime žmones (taip pat ir tėvus), užsiimančius įvairia veikla, kurioje naudojami skaitmeniniai įrenginiai. Todėl suaugusieji tampa vaikams sektiniais skaitmeninio elgesio pavyzdžiais. Jei skaitmeninės medijos užima didžiąją dalį mūsų laiko, ji atitolina mus nuo vaikų ir kenkia mūsų santykiams. Vaikai ima mėgdžioti suaugusiųjų elgesį. Vaikai gali atsiriboti ne tik nuo savo tėvų, bet ir nuo bendraamžių.

Skaitmeninė kultūra, kaip platesnės kultūros dalis, gali būti prasmingai puoselėjama šeimos gyvenime. Skaitmeninis turinys ir komunikacija gali būti naudojami, siekiant sujungti skirtingas kartas, o ne jas atskirti. Tai gali būti puiki medžiaga diskusijoms apie teigiamus ir neigiamus dalykus, darančius įtaką mūsų mintims, sprendimams ir elgesiui. Tėvai (seneliai) gali diskutuoti su vaikais įvairiomis aktualiomis temomis – stereotipų kūrimas, patyčios, komercializavimas, manipuliacijos ir kt. Šioje skiltyje pateikiame pavyzdį, kaip kalbėti apie reklamos naudą ir žalą.

Reklamos nauda ir žala

Aprašymas

Reklamos yra visur ir reikalauja net mažiausių vaikų dėmesio. Jos gali formuoti vaikų nuomonę, įpročius ir pasirinkimus. Toliau pateikiamas pavyzdys, iliustruojantis, kaip aptarti su vaikais reklamos reikšmę ir daromą įtaką.

Amžiaus grupė

Nuo darželio iki vidurinės mokyklos.

Mokymo(si) tikslai

- Ugdyti kritinės analizės įgūdžius – atidų ir dėmesingą stebėjimą, pastabumą detalėms ir kt.
- Ugdyti kritinio klausinėjimo įgūdžius – kelti įvairaus sudėtingumo atvirus klausimus.
- Ugdyti kritinio interpretavimo įgūdžius – interpretuoti turinį/ siužetą, remiantis faktais/ įrodymais.
- Ugdyti kritinę refleksiją – įvertinti savo įpročius, mąstymo būdą, požiūrius.

Pasiruošimas veiklai

- Prieš diskutuodami su vaikais, tėvai/ seneliai turi pasirinkti reklamą ir pasiruošti kelti klausimus bei diskutuoti.
- Reklamos pasirinkimas ir diskusijos būdas priklauso nuo amžiaus ir situacijos/ konteksto.
- Tėvai/ seneliai turi pasirinkti tinkamiausią laiką tokiai veiklai. Pavyzdžiui, pažiūrėjus filmą; prieš ką nors įsigyjant; laukiant viešojo transporto stotelėje ir žiūrint į lauko reklamą/ išskabas.

Veikla pažingsniui

1 žingsnis. Paskatinkite vaiką pagalvoti ir prisiminti reklamą, kuri jam patinka arba nepatinka. Paprašykite apibūdinti ją ir pagrįsti savo vertinimą.

Galimi klausimai tėvams/ seneliams:

- Kokia reklama tau labiausiai patinka/ nepatinka? Kodėl?
- Kuo reklama ypatinga ir traukia akį?
- Kodėl taip manai, kuo remdamasis taip sakai?

Išsamiau aptarkite ir įvertinkite konkrečias vaikų pasirinktas reklamas.

- Kuo jos įtikinamos, kokią žinutę perteikia, kokias vertybes demonstruoja?
- Ar jose atspindi stereotipiniai požiūriai? Jei taip, kokie? Paprašykite apibūdinti.

2 žingsnis. Išanalizuokite konkrečią reklamą, jos paskirtį, pobūdį, estetinius ir etinius aspektus, remdamiesi konkrečiais epizodais, detalėmis.

Galimi tėvų klausimai:

- Ko reklama siekiama, kokia jos žinutė? Kam tai? Kokios detalės svarbios, gražios, įdomios?
- Kaip įsitikinti, kad reklamoje pateikta informacija yra teisinga? Kaip tai padeda (Ar tai padeda) suprasti, apsispręsti, pasirinkti?
- Ar reklamoje naudojamas stereotipiškas mąstymas, įtikinėjimas arba klaidinimas?

Galiausiai, aptarkite, kokia reklama, vaikų nuomone, būtų geriausia (o gal blogiausia). Pavyzdžiui, skatinanti tausoti gamtą, rūšiuoti šiukšles, skaityti, mokytis, būti atidiems kelyje, vartoti sveikus produktus, saugiai elgtis internete, rinktis kokybiškas prekes ir/ ar paslaugas ir pan.

Paprašykite vaikų pagrįsti savo pasirinkimą ir išvardyti geriausios/ blogiausios reklamos ypatybes.

3 žingsnis. Paskatinkite vaikus įsivaizduoti ir įvardyti, jų nuomone, geriausią/ blogiausią reklamą, pasiremiant išskirtomis geros ir/ ar blogos reklamos ypatybėmis.

Galimi tėvų klausimai:

- Kokia, tavo nuomone, būtų geriausia reklama? Kokia jis turi būti ir kokia neturėtų būti? Kodėl?
- Kokia būtų blogiausia reklama? Kodėl? Kaip atpažįstame gerą ar blogą reklamą?

Ši užduotis tinka mokyti vaikus atidžiau pažvelgti į masinio vartojimo produktus kaip į visuomenės nuomonės formavimo priemonę, analizuoti ir vertinti reklamą įvairiais aspektais, remtis konkrečiais pavyzdžiais.

Atidesnis žvilgsnis padės apmąstyti iš anksto suformuotas vaikų nuostatas ir nuomones. Reklamas vertinkite ne tik atskirai, asmeniškame lygmenyje, bet ir plačiau, visuomeniniu lygmeniu. Su vyresniais vaikais galima diskutuoti, kuo panašios ir kuo skiriasi komercinės bei socialinės reklamos.

Abejonės, kurios gali kilti

- Ar tai geras pavyzdys aptarimui? – geras pavyzdys yra tas, kuris domina vaikus, atkreipia jų dėmesį.
- Koks metas tinkamas diskutuoti? – galite pasinaudoti bet kokia galimybe aptarti reklamą su vaikais, pvz., kai turite rinktis/ nesirinkti pagal reklamą.
- Ar esame pakankamai kompetentingi diskutuoti? – svarbu ne profesionali kompetencija, o pati diskusija.

Klausimai refleksijai, į(si)vertinimui ir išvadoms

- Kaip manote, ko išmoko jūsų vaikai?
- Ko išmokote jūs?
- Kas buvo sunkiausia?
- Ką kitą kartą darytumėte kitaip?

Rekomendacijos, kaip adaptuoti veiklą skirtingo amžiaus grupėms

Reikėtų nepamiršti, kad naudojama reklama turi skirtis priklausomai nuo kiekvieno vaiko – amžiaus, patirties, pomėgių, skonio, turimos asmeninės „geros“ ar „blogos“ reklamos sampratos.

Rekomenduojama remtis asmenine patirtimi – pasidalykite, kaip reklama paveikė jūsų mintis ir elgesį bet kuriuo jūsų gyvenimo laikotarpiu.

Šaltiniai

Bakonis, E., Indrašienė, V., Penkauskaitė, U., Penkauskienė, D., Rakovas, T. (2014). Rekomendacijos tėvams apie vaikų ir jaunimo kritinio mąstymo ugdymą / *Recommendations for parents on developing critical thinking in children and young people*. Vilnius, Šiuolaikinių didaktikų centras. ISBN 978-609-95515-3-1.

Priedas: trumpametražis filmas „Zuikis“

Rež. Pepe Danquart

Laikas	Subtitrai angliškai	Subtitrų vertimas lietuviškai
0:44	Black Rider	
0:47	By Pepe Danquart	rež. Pepe Danquart filmas
2:16	Is that seat taken?	Ar čia laisva?
2:58	You lout...	Ei, drimba...
2:59	why don't you sit somewhere else?	kodėl neatsisėdi kur nors kitur?
3:02	There are enough empty seats here.	Čia pilna laisvų vietų.
3:06	One can't even ride the tram anymore	Negali žmogus jau ir tramvajumi pavažiuoti,
3:08	without getting pestered!	kad kas nesuerzintų!
3:12	If you live off our taxes	Jei gyvenate iš mūsų mokesčių,
3:14	you should at least behave properly.	galėtumėte bent jau tinkamai elgtis.
3:22	It's not as if it were so difficult to adapt to our customs!	Nėra gi taip jau sunku prisitaikyti prie mūsų tradicijų/ tvarkos!
3:38	Why do you all come here anyway?	Kodėl jūs iš viso čia atvykstate?
3:41	Did anyone invite you?	Ar jus kas nors kvietė?
3:45	We've managed by ourselves.	Mes susitvarkome ir patys.
3:48	We don't need all these savages living off us!	Mums nereikia visų šių laukinių, gyvenančių mūsų sąskaita!
3:55	We've got enough unemployed of our own...	Mes turime užtektinai savo bedarbių...
4:00	And then they all work illegally.	Paskui jie visi dar ir nelegaliai dirba.
4:04	It's impossible	Ir neįmanoma
4:05	to control them	jų kontroliuoti,
4:06	since they all look the same!	jie visi atrodo vienodai!
4:11	We should at least make them change their names	Mes turėtume bent jau priversti juos pasikeisti vardus
4:14	before they arrive here.	prieš čia atvykstant.
4:16	How else are we supposed to...	Kaip kitaip turėtume
4:18	tell them apart!	juos atskirti!
4:25	What's more,	O be viso to,
4:26	You smell awful.	jūs dar ir dvokiate.
4:28	But of course,	Bet žinoma,
4:30	there is no law against that...	to nereguliuoja joks įstatymas...
5:31	As if the Italians and Turks weren't enough!	Lyg italų ir turkų būtų negana!
5:35	Now half of Africa is coming too!	Dar ir pusė Afrikos atvyksta!
5:44	In the past	Anksčiau
5:45	we wouldn't have allowed them all in.	nebūtume jų visų įsileidę.

5:49	My Hans always said, if you let one in	Mano Hansas visada sakydavo – įsileisi vieną
5:53	They'll all come	visi sulėks,
5:54	the whole tribe of them...	visa jų padermė...
5:59	They breed like rabbits over there, all mixed up together...	Jie dauginasi kaip triušiai, visi susimaišę tarpusavyje...
6:22	It's no wonder they've all got AIDS!	Nenuostabu, kad jie visi serga AIDS!
6:25	We'll never get rid of them.	Mes niekada jų neatsikratysime.
6:28	If it carries on like this	Jei toliau taip tęsis,
6:30	there'll soon be nothing but Turks, Polish and niggers here.	greitai čia neliks nieko, išskyrus turkus, lenkus ir negrus.
6:36	We won't be able to tell what country we're living in.	Patys nebegalėsime pasakyti, kurioje šalyje gyvename.
7:36	Good morning. Tickets please!	Labą dieną. Paruoškite jūsų bilietus!
7:42	Just my luck! What a lousy day!	„Pasisekė“! Na ir nevykusi diena!
7:58	I'm scared to go out	Aš bijau šiais laikais
8:00	when it's dark these days.	ir į lauką išeiti sutemus.
8:02	The things you see in the paper!	Užtenka jau vien to, ką laikraščiai rašo!
8:06	At any rate, we bought a dog	Mes net šunį nusipirkome,
8:08	when those Turks moved into the apartment below us.	kai tie turkai atsikraustė į butą apačioje.
8:12	You can't be too careful!	Atsargumo niekada nebus per daug!
8:14	Welfare cases!	Galimybių jie ieško!
8:16	What a joke! It's just that they don't want to work!	Vienas juokas! Jie tiesiog tingi dirbti!
8:24	Mum, look!	Mama, pažiūrėk!
8:36	May I see your tickets please?	Ar galėčiau pamatyti jūsų bilietus?
8:41	This nigger just ate it!	Šitas negras jį ką tik suvalgė!
8:52	I've never heard such a stupid excuse!	Tokio kvailo pasiteisinimo dar niekada negirdėjau!
8:56	If you haven't got a ticket would you please	Jei neturite bilieto, prašau,
8:58	come along with me?	eikite su manim.
9:10	They eat our tickets, I tell you.	Jis suvalgė mano bilietą, sakau jums.
9:14	I had it just now.	Aš tik ką jį turėjau.
9:16	I assure you, I've never fare-dodged in my life.	Patikėkite, aš niekada gyvenime nesu važiavusi be bilieto.
9:10	Everybody saw what happened...	Visi matė, kas atsitiko...
9:23	I can't understand it...	Nesuprantu...
9:25	They all saw it...	Jie visi tai matė...